

Muuntogeeniset rehut – vaikea valinta

Geenitekniikka maataloudessa on vihdoin herättänyt vilkasta keskustelua Suomessakin. Asia on noussut valokeilaan erityisesti nyt, kun muuntogeenistä soijaa ollaan merkittävässä määrin tarjoamassa rehuissa. Keskustelun avasi oikeassa järjestyksessä ja ryhdikkäästi jalostava teollisuus.

Rehuraision on osaltaan käynyt keskustelua jo yli kymmenen vuotta eli siitä asti, kun gm-soijaa on tarjottu ostettavaksi. Sen käyttöönotto oli lähellä jo vuonna 1997, mutta silloin voimakkaaksi heränneen eurooppalaisen vastustuksen myötä tehtiin nopeasti päätös olla toistaiseksi käyttämättä muuntogeenisiä raaka-aineita. Raisio ei ole päättöstä vieläkään muuttanut: rehuosijat hankitaan edelleen kokonaisuudessaan gm-vapaina.

Suomen tarvitsemat, kansainvälisesti verrattuna pienehköt määrät soijaa on onnistuttu ostamaan kohtalaisen edullisesti gm-vapaanakin, mutta hankintatilanne näyttää nyt vaikeutuvan.

EU ei salli pakollisia merkintöjä

Rehuteollisuus ei halua olla ratkaisija gm-asiassa, sillä se käyttää niitä raaka-aineita, joista valmistettuja rehuja asiakkaat haluavat ostaa. Rehujen tuoteselostemerkintään on suhtauduttu myönteisesti, sillä

silloin tieto kulkee asiakkaalle asti. Kotieläintuotteiden kuten lihan, maidon ja munien merkintä ei sen sijaan koske suoraanaisesti rehuteollisuutta.

Kieltämättä merkintäpakko olisi niissäkin selventänyt tilannetta etenkin alkuvuosina. Silloin olisi nähty merkinnän todellinen vaikutus kuluttajien valintoihin. Käytännössä useimmat ulkomaiset lihavalmistajat ja juustot, vanukkaat ynnä muut olisivat saaneet gm-merkinnän.

Nyt kun geenitekniikka on ajan myötä yhä varmemmin todettu turvalliseksi, tuotemerkinnän tarvekin lienee jo vähenemään päin. Miksi keskustelu siis kiihtyy meillä vasta nyt?

Vastoin eräitä väitteitä EU ei ole vakavasti harkitsemassa säädösten muuttamista. Se, että EU sallisi jonkin jäsenmaansa säätää pakollisesta gm-merkinnästä muusta yhteisöstä poikkeavasti, ei ole mahdollista.

Käytännössä eläintuotteisiin laitettua merkintää olisi jokseenkin mahdoton valvoa. Merkintävaatimus luettaisiin myös kansainvälisessä kaupassa kielletyksi esteeksi.

Kun merkintäsäädöksiä valmisteltiin EU:ssa vuosina 2002–03, Euroopassa käytettiin jo Suomea, Ruotsia ja Norjaa lukuun ottamatta rehuissa gm-soijaa ja -maitasia. Jos kotieläintuotteisiin olisi päätetty merkintäpakko, merkinnät olisivat kärsineet

eräänlaisen inflaation. Joku olisi ehkä halunnut erottaa, mutta laajasti se ei olisi ollut edes mahdollista, koska gm-vapaita valkuaislähteitä ei kerta kaikkiaan olisi riittänyt koko Euroopalle.

Gm-vapaa vähitellen erikoistuote

Eurooppaan on syntynyt muutamia tapauksia, joissa riippumaton sertifiointilaitos todistaa, ettei vaikkapa siipikarjanlihan tuottamisessa tietyille hampurilaisketjulle ole käytetty gm-rehua. EU:n komissio suhtautui ensin näihinkin poikkeamiin kielteisesti, mutta on sittemmin muuttanut kantaansa sallivammaksi.

Useissa maissa tämäntapaisilla tuotelinjooilla on jonkin verran kysyntää. Britanniassa eräät kaupakettajat valitsivat linjakseen eläinperäisten elintarvikkeiden gm-vapauden, joka koski myös rehuja. Idea ei kuitenkaan osoittautunut kestäväksi, ja merkinnät poistettiin melko pian kannattamattomina.

Rehuteollisuus kannattaa asiakkaiden valinnanvapautta. Tähän asti asia on hoidettu siten, että rehu on yleisesti ollut gm-vapaita. Kun hintaero on kasvamassa gm-raaka-aineen eduksi, on syytä vastata myös gm-soijan kysyntään.

Täytyy muistaa, että asiakkaiden enemmistö kuitenkin

hyväksyy tutkitut gm-raaka-aineet rehussa. Jos myönteiset gm-kokemukset jatkuvat, gm-vapasta rehusta tulee ennen pitkää vain erikoistuote ja/tai luomun raaka-aine.

Elintarvikevalmistajat välttävät merkintöjä

Suomea ja Norjaa lukuun ottamatta kaikissa Länsi-Euroopan maissa käytetään jo gm-soijaa rehussa, mutta elintarvikkeet kuten maissihiutaleet tai soijakastikkeet ovat pysyneet gm-vapaina. Näitä varten hankitaan erikseen raaka-aineet.

Jalostetuissa elintarvikkeissa raaka-ainekustannuksen osuus on selkeästi pienempi kuin rehussa, ja muuntogeenittömyyden vaikutus hintaan on siten lähes olematon. Siksi elintarvikeyritykset eivät halua ottaa riskejä markkinoilla eivätkä toisaalta luoda kaksinkertaisia tuotevalikoimia.

Määrät ovat paljon pienempiä kuin rehusektorilla, ja gm-vapaiden erien saatavuus on siten ollut melko helppoa. Myös merkintäpakolla on ollut vaikutuksensa.

Rehun ja elintarvikkeiden erilainen tilanne osoittaa gm-kysymyksen merkittävyyden ruokakeskustelussa. Tätä taustaa vasten ehdotukset pitää Suomi gm-vapaina myös rehua myöten on varteenotettava ja mielenkiintoinen vaihtoehto.

Geenitekniikka on myös mahdollisuus

Tulevaisuus näyttää, riittääkö rehuja saatavana sekä muuntogeenisinä että gm-vapaina. Myös rehussa kaksien tuotesarjojen ylläpito olisi hyvin kallista, mikä heikentäisi kilpailukykyä mahdollisesti entisestään. Toivottavasti jompikumpi linja voittaa nopeasti.

Ulkomaille gm on jo saanut laajan hyväksynnän rehuissa, ja tuntuisi yllättävältä, jos Suomessa päädyttäisiin lopulta eri lopputulokseen. Yleensä ”reservaattiajattelu” ei ole pidemmän päälle kannattavaa. Ainakaan millään muulla alalla Suomi ei ole pärjännyt korkeasta teknologiasta luopumalla vaan päinvastoin.

Monikaan ei enää aseta gm-tuotteiden ravitsemuksellista turvallisuutta kyseenalaiseksi, mutta epäsuorat ympäristövaikutukset vaativat tietysti edelleen jatkuvaa valppautta ja tutkimusta. Tähän asti gm-lajikkeet on keskustelussa niputettu yhdeksi ja samaksi massaksi, mutta niitä tulisi käsitellä siirtogeenin alkuperästä ja vaikutustavasta riippuen taustakohtaisesti. Viranomaisen lupaprosessissa ja valvonassa näin jo tehdäänkin.

PEKKA HEIKKILÄ

Kirjoittaja on oikeustieteiden kandidaatti ja agronomi, ja hän työskentelee Rehuraision Oy:n kehitysjohtajana.